

Új Dugonics-kézirattal gazdagodott a Somogyi-könyvtár

Evekkel ezelőtt hírt adott a *Délmagyarország*, hogy dr. Fírbus Oszkár ny. gimnáziumi igazgatónak, a Dugonics Társaság egykori főtthkarának hagyatékából előkerült Dugonics András nevezetes, kiadatlan, a *Magyar várakról* című kézírata.

Dugonicsnak e műve (eredeti latin címe: *De arcibus regni Hungariae*) a „literátus főkapitányának”, Szalay Józsefnek könyvtárát ékesítette, s a Szalay-hagyaték árverésén, 1939. okt. 26-án vásárolta meg magának a Dugonics Társaság, Szeged város támogatásával.

A Társaság tervezte a kézirat kiadását is, azonban — bizonyára terjedelme miatt — erre nem került sor; helyette Dugonics születésének kétszázadik évfordulójára, 1940-ben, az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött *Tények ékesége* című, szintén kiadatlan, de kevésbé önálló, ifjúkori művét, verses kasztélyleírást jelentette meg.

Fírbus Oszkár mint a Társaság főtthkára őrizte a Baross Gábor gimnáziumban a Dugonics Társaság

levelezését, és egyéb anyagát, így ezt a kéziratot is. A háborús események alatt az épület fél évig gazdátlanul maradt, teteje leégett, az iskola értékeinek nagy része elpusztult, elkallódott.

1966-ig senki sem tudta, hogy ez az értékes kézirat a rendezetlenül maradt könyvek között, ládák mélyén fekszik új lakásán, melybe a folszabadulás után pár évvel költözött. Ekkor találta meg fia, Fírbus Zoltán mérnök, s erről annak idején a *Délmagyarország* beszámolt.

A Somogyi-könyvtár jelenlegi kiállításának és a könyvtárban őrzött Dugonics-gyűjtemény teljesebbé tételének szándéka vezette Fírbus Oszkár fiait, hogy a megsemmisüléstől megóvott értékes unikumot fölajánlják a könyvtárnak, egy szerszmind szülővárosuknak, Szegednek.

Talán így most közelebb kerülhet a becses kézirat megjelentetésére is. A mű betűrendben, Abaújtól Selmecig, részletesen tárgyalja a magyar várak történelmét.

P. L.

Tudományos telep a Pamírban

A Tadzsik Tudományos Akadémia orvosi-biológiai expedíciója most első ízben végzett kutatásokat a Pamírhegység fennsíkján. Ez a 200 000 négyzetkilométernyi, hóborította terület 6000 méter magasan van a tenger szintje fölött.

Mivel vonta magára a figyelmet a magas hegységnek ez a része? Elsősorban azzal, hogy érdekes rádiócsillagászati, meteorológiai, biológiai és orvosi kísérleteket lehet végezni. Sok érdekes lehetőség nyílik a kozmikus sugárzást tanulmányozó szakemberek számára is; egy szöveg ideális hely tudományos laboratóriumok létesítésére. Igen ám, de eddig úgy vélték, hogy a fennsík alkalmatlan emberi munkahelynek, mert túlságosan nagy a napi hőmérséklet-ingadozás, nincs elegendő oxigén és erős az ibolyántúli sugárzás is. A mostani expedíció eredményei azonban reményt keltettek; kint, hogy az emberi szervezet könnyen alkalmazkodik a „fenn-fennsík” szokatlan éghajlati feltételeihez.

(BUDAPRESS-APN)

SALLAI ÉS FÜRST

1931. szeptember 12-én felrobbantottak a biatorbágyi vasúti hidat. Ezt felhasználva hét nappal később gróf Károlyi Gyula kormánya kihirdeti a statáriumot az illegális Kommunista Párt tevékenységének megbénítására. A kormány, a vasútrobbantó fasizst Matuska Szilveszter beismert vallomása után sem szünteti meg a statáriumot. A belügyminiszter nyíltan elismeri: nem annyira a biatorbágyi eset, mint inkább a kommunisták mozgólódása miatt.

1932. július 15-én letartóztatják Sallai Imrét, Fürst Sándort és a Kommunista Párt 32 más tagját. Sallait és Fürstöt rögtönítélő bíróság elé állítják és két hétig szüntelenül kínozzák. Az ellenforradalmi kormány a magyar kommunista mozgalom likvidálását tűzte célként maga elé. Ezt azonban nem érik el, mivel Budapest, Európa és Amerika haladó köreiben tiltakozó kampány indul meg.

A Károlyi kormány tisztában van azzal, hogy a jobboldali szociáldemokrata vezetők megakadályozzák a dolgozó tömegek egységes fellépését és a készülő kettes gyilkosság elleni tömegsztrájkot. Eppen ennek tudatában a munkásosztály megfélemlítésére elhatározzák a magyar munkásosztály két kimagasló személyiségének meggyilkolását.

Ma negyven esztendője, 1932. július 29-én reggel kilenc órák kezdték meg a bírósági tárgyalást, és az ítéletet fél ötkor végre is hajtják.

A magyar uralkodó osztálynak még ekkor is az első proletárdiktatúrától való félelemtől remeg minden porcikája. Károlyi Gyula miniszterelnök a statárium eljárást éppen azzal próbálja igazolni, hogy „nem akarja a proletárdiktatúra megismétlődését”. A proletárdiktatúra 133 napja óta az addig eltelt 12—13 év nem tehermentett olyan körülményeket, amelyek elfeledtetnék volna a földbirtokosokkal és az iparbárokkkal 1919 dicső napjait. Ez volt az oka annak, hogy Magyarországon még a szó korlátozott, burzsoa értelemben sem volt igazi jogrend, bár a kor-

mánypárttól a szociáldemokrata jobboldalig mindenki erről papolt. A Kommunista Párt 1919 után 25 éven keresztül törvényen kívül állt. Az illegális súlyos feltételei között volt kénytelen harcolni, s a párt harcosai vállalták ezeket a feltételeket, mert a munkásosztályért és a dolgozó népert vállalt felelősség ezt megkövetelte tőlük. Magyarországon 1919-et követően a jogrendet illetően a helyzet csak annyiban változott, hogy Prónay és Osternburg különítményeiket felváltották Sombor-Schwenitzer rendőrközpól és a Török-féle vészbrigád.

Sallai Imre a magyar kommunista mozgalom egyik nagy egyénisége volt. Első ízben a Galilei-körben találkozott a szocialistákkal. Sokat tanult tőlük, mindennek előtt Szabó Ervintől. A forradalmi szocialisták csoportjának vezető tagja. Lelkes híve a Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak. 1918 tavaszán letartóztatják, és az Oszirózsás Forradalom szabadjára ki börtönéből. A Kommunista Párt alapító tagja. A proletárdiktatúra idején Korvin Ottó közvetlen munkatársa. Mint ilyen nem véletlen, hogy kiérdemelte a burzsoázia és a nagybirtokos osztály mérhetetlen gyűlöletét. A proletárdiktatúra bukása után részt vesz a párt újjáépítésében, ahol nagy szükség volt nagyszerű képességeire.

Fürst elvtárs fiatalabb volt Sallainál, és csak a proletárdiktatúra bukása után kapcsolódott be a munkásmozgalomba. Hamar felismerte a jobboldali vezérek árulását, illetve azt, hogy hol a helye az osztályellenség elleni harcban. Részt vett a Szociáldemokrata Párton belüli ellenzék szervezésében, majd 1925-ben a Magyar Szocialista Munkáspárt (Válgipárt) harcaiban. 1928-tól a Kommunista Magyarországi Pártja egyik vezetője. 1929-től 31-ig börtönben van, s azután már csak illegálisan dolgozhat. Fürst Sándornak kiemelkedő szerepe volt a szakszervezeti ellenzék megszervezésében. A kommunisták és a baloldali szocialisták ezrei kerültek ki a szakszervezeti ellenzék sorából, amely évtizedekre kihatott a kádarmunkára.

1932. július 29-én délután fél ötkor a bitófa vetett véget két kiváló kommunista harcos ragyogó életútjának. A magyar nép a felszabadulásért vívott harc áldozatainak emlékszlópára örökre bevéste a két nagyszerű ember, Sallai Imre és Fürst Sándor nevét. A közönséges gyilkosok gaztettét és hősfiainak emlékét a magyar nép nem felejtí el.

K. S.

A kezesek fizetnek utána

Ritkán fordul elő, hogy vádlott, illetve elfutott elfoglaltság miatt levélben panaszt nyújtson be fellebbezési bírósághoz, amiért az első fokú bíróság nem úgy ítélkezett ügyében, ahogy szeretne volna. Most viszont ezt cselekedte Tóth György 31 éves, volt üllési, most Kiskunhalas, Rektette 119. szám alatti lakos, eddig nyolcszorosan büntetett előéletű. Ha csak a priuszát nézzük, akkor is megállapíthatjuk róla, hogy különös „karrier” futott be. Bünteték társadalmi tulajdon elleni lopásért, tiltott határátlépés kísérletért, házközösségben elkövetett lopás miatt, izgatásért, zartórsért.

Munkahelye is annyi volt már, hogy felsorolni is sok lenne. Újabb büntetőügye előtt térszóló bérelt földön gazdálkodott. S azt is vallotta magáról, hogy gazdálkodó. Azt már mi tehetjük hozzá, hogy nem is akárhogyan gazdálkodott: ha csak tehette, maga körül becsapott, „átejtett” mindenkit.

Nagy pénzt sejtett a dohánytermesztésben. Ehhez azonban alapítókere volt szüksége, 10 ezer forint, amelyet mint „gazdálkodó” kölcsön kért és kapott a kiskunhalasi OTP-fióktól. A pénzre voltak kezesek, akik gyanútlanul megbíztak benne. Tóth György dohánytermesztése azonban balul ütött ki, mert a termés elfagyott, s ilyenformán nem volt mit betakarítani. A kölcsön vett pénzt sem fizette vissza az OTP-nek, ellenben a kintlévőség behajtották a kezeseken.

Nem sokkal ezután még több pénzt akart zsebre tenni, s ez sikerült neki. Ezúttal gazdálkodásához 40 ezer forint OTP-hitelt igényelt erógép vásárlására. Az OTP-t megtevesztette, mert elhallgatta korábbi, 10 ezer forint adósságát. Az OTP-nek bemutatott egy cetlit arról, hogy az erógépet már megvásárolta. Negyvenezret nem, csak 25 ezer forintot kapott termelési hitel címén. A következő lépése ugyan csak pénzügyi, ismételt traktor vásárlására. Lakóhelyét átjelentette fiktív alappon Pirtó községbe, hogy beléphessen az ottani takarékszövetkezetbe, és azáltal 20 ezer forint kölcsönhöz jusson. A takarékszövetkezetben is szándékosan elhallgatta, hogy van tartozása az OTP-nek egyszer 10,

másodszor pedig 25 ezer forint.

E nagyvonalú „gazdának” mindezeket megelőzően volt egy nagy betörése Forráskúton. Az ottani Haladás Tsz irodájába behatolt egy éjszaka, meghozta másodmagával, hogy megfúrják a páncélszekrényt, amelyben nagy pénzt, legalább százezer forintot sejtettek. A mackóban pontosan 142 ezer 500 forint volt, amelyet azonban nem tudtak kivenni, mert a páncélszekrény három zárából csak kettőt tudtak hajnali 5 óráig körülfürni, a harmadikat nem sikerült, mert rájuk nyitott a takarítónő. Csak annyi idejük volt, hogy gyorsan kerekelt oldjanak, a helyszínen hagyva egy pár cipőt, kalapot és egy gázlárcot. Hogy az utóbbi mire kellett, azt nem tudni, és az sem derült ki, Tóth György nem vallotta be, hogy ki volt az igazi tettestársa a kasszaifurásban. A társatességet ráfogta egy gyerekkori barátjára, Papp László 30 éves, Forráskút, Gyapjasdülő 71. szám alatti lakosra, akinél a betörést követően házkutatást tartottak.

A gazdálkodó-betörő a büntetőeljárás alatt mindvégig Papp Lászlót nevezte

meg társatesséül, aki viszont a bíróság előtt is megnyugtató módon bizonyított alibit. Talált viszont a rendőrség nála 300 méter PVC foglalatú villanyvezeték, amely lopásból származik, Papp László ugyanis munkahelyéről tulajdonította el. Ezért kapott 30 nap fogházat. Mindmáig tisztázatlan maradt azonban, hogy ki volt Tóth György társa a forráskúti betörésnél, amelyet nem tudott sikeresen befejezni. Erről hallgatott, illetve nem az igazi társát nevezte meg. Viszont sérelmesnek találta, hogy a nyomszakértő a tett színhelyén az ő lába és keznyomat találta meg, s ezért általában elfoglaltsággal illetve, ugyanígy az ügyében ítéletet hozó elsőfokú bíróság tanácsvezetőjét is. Tóth György büntetése 4 év fegyház és 3 évi eltiltás a közügyektől. A szegedi megyei bíróság az ítéletet jogerőre emelte. Az elítelt „gazdálkodó”-betörő ezek után gondolkodhat, hogy hová írjon még elfoglaltsággal kapcsolatos panaszlevelet, hiszen ez már a kilencedik büntetése, és számára időben is ez a leghosszabb.

L. F.

27.

Lehet, hogy mi is elpusztulunk veletek, de mi feltámadunk, mert sokan vagyunk, ti azonban soha többet! Ez volt a véleménye, mely bármilyen fájó és sértő is, nagyon valószínű. A társaság ismerte Pinter Pistát lemondó, de néha nagyon is reálisnak tetsző bölcselkedését, ezért nem is szálltak vitába vele, inkább hagytaák meláznai tovább.

— Az a végpusztulás azért még messze van — emelte föl poharát a festő s rákacsintott a többiekre. — Addigra még megiszunk egy néhány akó bort.

De Pinter most nagyon elkomorult és szokása ellenére nem némult el, hogy mindenkit meghagyjon a maga hitében, mely rendszerint kedvezőbb volt az övénel, s eltűnőve merült magába, hogy aztán a topekedő ember latolgató hangján szólaljon meg.

— Nem kétséges, hogy bennünket, magyarokat, a pusztító háborúkon kívül — hiszen ezeket — két nagy szerencsétlenség sújtott és sújt már hosszú ideje. Az első az, hogy — s ez talán egyedüli a történelemben — a mi népünknek legnagyobb ellensége évszázadok óta maga az ország királya. A másik pedig az, hogy ez a király, mint ellenség, az országban élő vagy később behívott és bevándorolt nemzetiségeket a maga szolgálatába állította, vagyis

formálisan felbérelte őket a szabadságukért s legtöbbször a királyi önkény ellen küzdő magyar nép fékentartására. Itt elsősorban a szerbekről van szó.

Miért ez a gyűlölet? Érthetetlen! Amikor biztosra veszem, hogy a szerb a legrokonibb nép a magyarral, vérmérséklete, életmódja, kedélye legközelebb áll a magyaréhoz, még abban is megegyezik vele, hogy túlonúl kedveli a bort, s akár a magyar, többször részes, mint józan.

— Ez nekem szól — kortyintott megint egyet a festő, de Pinter most nem hagyta zavartatni magát, szinte megszállottan folytatta mondkáját.

— De ők kapnak utánpótlást, ha pusztulnak is, igaza volt Mileticsnek, a Balkán ki-maríthatetlen tárháza táplálja őket, mi meg fogunk, nincs senkink, egyedül sorvadunk ez izzó gyűlölettel körülvett hazában. Nincs jövőnk. A magyar történelem Mátyással véget ért.

Ez az okoskodás, melyet sok olvasás és elmélkedés előzött meg, magát Pinter is megviselte annyira, hogy szeme kissé elfátyolosodott s a festővel koccintva gyorsan fölhaltott egy pohárral, hogy elejét vegye valamilyen férfiatlan elérékenyülésnek. Háiba, ő volt a honfibi megtestesítője, a tagbaszakadtnak látszó parasztfiú, aki talán a nazarénus Tarnony Lajos világvégváró igéit s szívéré vette s talán hitelt adott nekik azzal a módosítással, hogy ő nem az egész világ, ő csak a magyar nemzet végpusztulására készítette elő magát.

— Túlzás ez, Pista — intette le Vass —, ha a magyarság olyan kimerült, mint te hiszed,

Különös emléktárgyak

A régészek 80 évvel ezelőtt re-másra tűnnek el az érté-

kes régészeti anyagok: váltalaként Indonéziában. E leletek révén sikerült megállapítani, hogy 2 millió éve élnek emberek a Földnek ezen a térségén. Azóta sok más értékes régészeti lelet is előkerült: koponyák, állkapocsok, fogak stb. Az utóbbi időben azonban egy-

F. L.

seget, hogy a budapesti gyors előreláthatólag 10 percet ké-sik.” Egy másik közeli alkalommal ugyanez az előreláthatóság 20 perc volt. Pedig 5 perc is nagy idő...

Vajon milyen pontosság az, amely előreláthatólag kicsúszik a menetidőből? És a „kimerítő” tájékoztatás is valami a hangosbmondón. Miért is késik egy gyorsvont Budapestről Szegedre, amikor most nincs hóakadály? Rossz valahol a pálya? Nem tudunk róla. Valamelyik állomáson nem volt vonatindító forgalmista? Csak helyettesíthette valaki.

— Meleg volt. Szakadt az eső, esetleg jég is hullott. Tén-hén tévedt a pályára. Névnapja volt a mozdonyvezető-nek — találgatta a váraköz-szönség akkor este, amikor pedig az Emíliakat köszön-tötték.

Ne találgassunk. Fontos, hogy a nyári vonatkések-ről pontosan „tájékozt” a MÁV — előreláthatólag és a helyszínen.

F. L.

akkor hogy van az, hogy az idelelepitett ide-genek egy-két generáció lefolyása alatt fana-tikus magyarokká válnak, s amit a szerinted már megfáradt magyarok elmulasztanak, azt ők próbálják helyrehozni, mert éppen idegen vé-rükkel és eredetükkel ismerik föl a magyarban a megmentésre méltót. Nem véletlen, hogy egy Harrucker János osztrák tiszt telepített Csong-rád és Csanád megyébe dunántúli magyarokat, hogy a szlovák eredetű Tessedik Sámuel nem-csak növényeket nemefített és propagálta a se-lyemhernyó-tenyésztést, hanem azért is har-colt, hogy ne németekkel népesítsék be a la-katlanná vált területeket, hanem magyarokkal, mert — és sajnos, ebben Pistának sok igaza van — a mi főuraink, mint Bánffy, Zichy és Eszterházy megtiltották a hevesi magyarok-nak, hogy a Délvidékre költözzenek, nehogy ez-zel megfosszák a betelepülőni kívánó németeket nagyszerű lehetőségeiktől. S amíg a magyar a saját hazájában idegen lett, addig a császár jóvóltából minden sváb telepés 24 hold szántót kapott, 6 hold kaszálót, 3 hold legelőt, házat, kertet, teljes felszerelést, tízevi adómentessé-get, de még lovat és ökröt is. Hát így valóban lehetett kezdeni valamit! A magyar pedig még most is csak teng-leng, ezt éppen a napokban írta meg a Híradó, a kikindai körzetben 120 ezer hold van szerb kézen, s jó, ha a magyar zsellér lehet a szerb földesuraknál s nem kény-szerű kivándorlásra. Persze, ez áll Erdélyre is, ahol a románság kétségkívül mindig számbeli fölényben volt, de nagymérvű elörelenyomulások akkor kezdődött, mikor a főurak megegyeztek Budai Nagy Antallal s a bekésen elvonuló pa-rasztserget a főúri zsoldosok hábtátamadták és lemészárolták.

(Folytatjuk.)